

ΤΟ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ ΤΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ*

Ἑπὶ

ΠΑΝ. Β. ΔΕΡΤΙΑΗ

(Ὁμιλία ἐπὶ διαλέξεων γενομένων εἰς τὸ Ἰνστιτούτον τοῦ συγκριτικοῦ δικαίου τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων — Τμήματος Δημοσίων Οἰκονομικῶν).

Τὰ ζητήματα τοῦ δικαίου τοῦ προϋπολογισμοῦ διερευνῶνται κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον ὑπὸ τὴν συγκριτικὴν των ἰδίως πλευρὰν ὅλως ἰδιαιτέρως. Πράγματι ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς Διασκέψεως τοῦ Ἀφοπλισμοῦ ἢ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν δημοσιεύει σύντομον περίληψιν τοῦ ἰσχύοντος δικαίου τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς τὰς διαφόρους χώρας¹. Ἡ συγκριτικὴ ἔρευνα τῶν νομοθεσιῶν περὶ διοικήσεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ Κράτους εἶναι ὄντως ἀπαραίτητος εἰς μίαν Διάσκεψιν ἐπὶ τοῦ Ἀφοπλισμοῦ, διότι ἐκ τῆς ἐρέυνης ταύτης ἐπιβηθεῖται ἡ μόρφωσις πληρεστέρας ἰδέας περὶ τῶν ἐξόδων τῶν κρατῶν, ἅτινα ἐμφανίζονται ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἢ ἀκόμη εἰς λογαριασμοὺς ἢ εἰδικοὺς προϋπολογισμοὺς ἐκτὸς τοῦ γενικοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους. Ἡ συγκριτικὴ ὁμως ἔρευνα τοῦ δικαίου τοῦ προϋπολογισμοῦ διερευνᾶται ἀκόμη κατὰ τρόπον συστηματικὸν καὶ εἰς διεξοδικὰς διαλέξεις, αἵτινες δίδονται εἰς τὸ Τμήμα τῶν Δημοσίων Οἰκονομικῶν τοῦ Ἰνστιτούτου τοῦ Συγκριτικοῦ Δικαίου, ὅπερ ἔχει συσταθῆ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Παρισίων. Εἰς τὸν γράφοντα, ὅστις ἠτύχησε νὰ συμπληρώσῃ τὴν οἰκονομικὴν του συγκρότησιν εἰς τὸ εἰρημένον Πανεπιστήμιον προξενεῖ ἰδιαιτέραν εὐχαρίστησιν ἢ μελέτη καὶ ἡ κριτικὴ τῶν διαλέξεων τούτων, αἵτινες γίνονται ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῶν

---

* Ἀνακοίνωσις γενομένη εἰς τὸν Σύνδεσμον Πτυχιούχων Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 18 Ἀπριλίου τρ. ἔτους.

¹ Βλέπε τοὺς τόμους, οὓς ἐδημοσίευσεν ἡ Κ. Τ. Ε. κατὰ τὰ ἔτη 1933 καὶ 1935, ἔνθα περιλαμβάνονται σύντομοι περιλήψεις ἐπὶ τῆς νομοθεσίας τοῦ προϋπολογισμοῦ ὅλων σχεδὸν τῶν κρατῶν (Société des Nations, Conférence pour la réduction et la limitation des armements—Rapports du Comité technique Vol. II et III).

Παρισίων καὶ διδασκάλου μου κ. Allix¹ ἤδη κοσμήτορος, ὅστις διὰ τοῦ ἀπαραμίλλου καὶ ὀγκώδους γνωστοῦ συγγραφικοῦ ἔργου αὐτοῦ δικαίως συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν κορυφαίων εἰς τὴν παγκόσμιον δημοσιονομικὴν ἐπιστήμην ὡς καὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ διαπρεποῦς ἐπιστήμονος κ. J a c o m e t, γνωστοῦ ἀνωτάτου οἰκονομικοῦ λειτουργοῦ ἐν Γαλλίᾳ.

Μέχρι τοῦδε ἐδημοσιεύθησαν τρεῖς πολυσέλιδοι τόμοι. Ὁ α' τόμος² περιέχει τὰς κάτωθι διαλέξεις :

1) Τοῦ κ. J a c o m e t ὑπὸ τὸν τίτλον «Οἱ προϋπολογισμοί, ὁ ἔλεγχος τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν».

2) Τοῦ κ. D e v i l l e z ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ νομοθεσία περὶ προϋπολογισμοῦ καὶ ὁ δημοσιονομικὸς ἔλεγχος εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας τῆς Β. Ἀμερικῆς».

3) Τοῦ κ. P i n t o «Τὸ Σύνταγμα τῶν Ἡν. Πολιτειῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς».

4) Τοῦ κ. d e M i r i m o n d e, Συμβούλου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐν Γαλλίᾳ, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐπὶ τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ δημοσίου λογιστικοῦ ἐν Βελγίῳ».

Ὁ β' ³ τόμος περιέχει τὰς ἀκολουθοῦσας διαλέξεις :

1) Τοῦ κ. d e F o r b i n ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον τῆς Γερμανίας κατὰ τὸν νόμον τῆς 13 Δεκεμβρίου 1933.

2) Τοῦ κ. d e G r a n d s a i g n e s d' H a u t e r i v e s, Συμβούλου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐν Γαλλίᾳ, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ ἔλεγχος τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Ἰταλίᾳ».

3) Τοῦ δόκτορος v o n S u c h a n, τεχνικοῦ μέλους τοῦ Δημοσιονομικοῦ Τμήματος τῆς Κ.Τ.Ε., ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ χρῆσις τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ ἡ διαχείρησις».

4) Τοῦ κ. F i r z - G é r a l d, Ἐμπειρογνώμονος τῆς Μεγάλης Βρετανίας εἰς τὴν Διάσκεψιν τοῦ Ἀφοπλισμοῦ, ὑπὸ τὸν

¹ Ἐκ τῶν ἐργασιῶν του μετεφράσθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπὸ τοῦ κ. Ἀ. Λαμπροπούλου, νῦν Διοικητοῦ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης, τὸ ἔργον του ὑπὸ τὸν τίτλον «Traité Elementaire de Science des Finances» καὶ ἐκ τούτου τὸ κεφάλαιον περὶ προϋπολογισμοῦ. Ὁ κ. Λαμπρόπουλος ἐπὶ πλέον ἔχει ἀξιολόγους προσθήκας σχετικῶς μὲ τὴν Ἑλληνικὴν νομοθεσίαν.

² Βλέπε Annales de finances publiques Tome I. (publication de l'Institut de droit comparé de l'Université de Paris), Paris 1936.

³ Βλέπε Annales ὡς ἄνω Tome II. Paris 1937.

τίτλον «Ἡ ἱστορία τοῦ δικαίου τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν τῷ Ἑνωμένῳ Βασιλείῳ τῆς Μεγάλῃς Βρεττανίας».

5) Τοῦ κ. N o l d e ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ προϋπολογισμὸς τῶν Ἰνδιῶν εἰς τὰς σχέσεις του μὲ τὸ Σύνταγμα» καὶ

6) Τοῦ κ. R e u t e r ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς Αὐστρίας καὶ ὁ ἔλεγχος αὐτοῦ».

Ὁ τρίτος τόμος¹ περιλαμβάνει τὰς ἀκολουθοῦσας διαλέξεις:

1) Τοῦ κ. C h a l a n d o n ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ κοινοβουλευτικὸς ἔλεγχος τῶν δημοσίων Οἰκονομικῶν ἐν Ἀγγλίᾳ».

2) Τοῦ Ρουμάνου καθηγητοῦ κ. M a n o i l e s c o ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Ρουμανικὸς νόμος διὰ τὴν ἐναρμόνισιν τῶν δημοσίων μισθῶν καὶ ὁ ρόλος αὐτοῦ ἐν τῇ καταστρώσει τοῦ προϋπολογισμοῦ».

3) Τοῦ κ. B e r t h o u d ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ δίκαιον τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Ἑλβετίᾳ».

4) Τοῦ κ. R o g e r A u b o i n, ἤδη Γενικοῦ Διευθυντοῦ τῆς Διεθνούς Τραπεζῆς, ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ δίκαιον τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Ρουμανίᾳ».

5) Τοῦ καθηγητοῦ κ. T r o t a b a s ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ δίκαιον τῆς πρωτοβουλίας ἐπὶ τῶν δημοσίων δαπανῶν καὶ ἡ πρακτικὴ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος ἐν Γαλλίᾳ καὶ

6) Τοῦ καθηγητοῦ κ. M i c h e l s o n «Τὸ δίκαιον τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν τῇ Σοβιετικῇ Ρωσίᾳ».

Μία πλήρης ἀνάλυσις τῶν μνημονευομένων ἀνωτέρω διαλέξεων θὰ ἀπῆτει πολὺν χρόνον. Διὰ τοῦτο θ' ἀπασχοληθῶμεν πρῶτον μὲ τρεῖς ἐκ τούτων, αἵτινες ἔχουν ὡς ἀντικείμενον θέματα γενικὰ τῆς νομοθεσίας περὶ προϋπολογισμοῦ καὶ τοιαῦτα εἶναι αἱ διαλέξεις τῶν κ.κ. J a c o m e t, v o n S u c h a n καὶ τοῦ καθηγητοῦ κ. T r o t a b a s. Ὀλιγώτερον θ' ἀσχοληθῶμεν μὲ τὰς διαλέξεις ἐπὶ εἰδικῶν θεμάτων τῶν λοιπῶν διαπρεπῶν ὁμιλητῶν καὶ ἐκ τούτων περισσότερο μὲ τὰς διαλέξεις τῶν κ.κ. d e F o r b i n περὶ τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου τῆς Γερμανίας, d e G r a n d s a i g n e s d' A u t e r i v e s περὶ τοῦ ἐλέγχου τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ μὲ τὰς διαλέξεις τῶν κ.κ. F i t z - G é r a l d καὶ C h a l a n d o n, καθ'

¹ Annales de Finances Publiques ὡς ἄνω, Paris 1938, σελ. 163.

ὅσον αἱ τελευταῖαι αὐταὶ παρουσιάζουν μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν Ἑλληνικὴν νομοθεσίαν¹.

Καὶ πρῶτον ἡ ὁμιλία τοῦ κ. J a c o m e t εἶναι μία συνοπτικὴ καὶ λίαν σαφὴς συγκριτικὴ ἔκθεσις τῆς ἰσχυροῦσης νομοθεσίας εἰς τὰ διάφορα κράτη σχετικῶς μὲ τὴν κατάρτισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, τὴν συζήτησιν καὶ ψήφισιν αὐτοῦ, τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ καὶ τὰς ἀρχάς, αἵτινες διέπουν τὴν νομοθεσίαν τοῦ προϋπολογισμοῦ, τὴν χρονικὴν διάρκειαν τῆς ἐκτελέσεως αὐτοῦ καὶ τὸν ἔλεγχον μετὰ τὴν ἐκτέλεσίν του.

Εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς καταρτίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ παρατηρεῖται, πολὺ ὀρθῶς, ἐσχάτως μία νομοθετικὴ κίνησις τείνουσα εἰς τὴν αὔξησιν τῆς ἐξουσίας τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἐν τῇ καταρτίσει τοῦ προϋπολογισμοῦ. Δύο ὅμως νομοθεσίαι εἶναι τρόπον τινὰ ἀντιμέτωποι, ἡ Γαλλικὴ καὶ ἡ Γερμανικὴ νομοθεσία. Ἡ Γαλλικὴ νομοθεσία παρ' ὅλην τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἐξουσίας, ἦν ἀναγνωρίζει ἐσχάτως ἰδίως διὰ τοῦ νόμου τῆς 17 Ἰουνίου 1925 εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν, δὲν παρέχει ὅμως εἰς αὐτὸν τὸ δικαίωμα νὰ τροποποιήσῃ τὰς προτάσεις τῶν προβλέψεων ἐν τῷ σχεδίῳ τοῦ προϋπολογισμοῦ, τὰς γενομένας ὑπὸ τῶν συναδέλφων του, ἀλλ' ἐπαφίει ἀποκλειστικῶς τὴν τοιαύτην ἐξουσίαν εἰς τὸ κοινοβούλιον. Ἀντιθέτως κατὰ ρητὴν διάταξιν τοῦ Γερμανικοῦ νόμου τῆς 31 Δεκεμβρίου 1922 ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐν Γερμανίᾳ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τροποποιήσῃ τὰς προβλέψεις τῶν συναδέλφων του ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν τῆς προσφυγῆς τῶν τελευταίων τούτων εἰς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον. Ἐὰν τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ἐγκρίνη τὰς πιστώσεις παρὰ τὴν

---

¹ Βλέπε ἐπίσης εἰς Π. Δερτιλή: «Ὁ Προϋπολογισμὸς τοῦ Κράτους», Ἀθῆναι 1936 τ ο ὕ ἰ δ ἰ ο υ ὁ προϋπολογισμὸς ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως ἔκδ. β' Ἀθῆναι 1936. Τοῦ ἰδίου ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τῆς ἀναλήψεως τῶν δημοσίων δαπανῶν Ἀθῆναι 1929, P. Dertilis Le droit budgétaire en Grèce εἰς τὴν Revue de Sc. et de Lég. Financières Paris 1938, καὶ τὴν αὐτόθι μνημονευομένην βιβλιογραφίαν. Ἡ Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία περιλαμβάνει κυρίως ἐργασίας τοῦ κ. Διομήδους, J é z e - Γ ε ω ρ γ α ν τ ᾱ, A l l i x - Λ α μ π ρ ο π ο ὕ λ ο υ καὶ τὰς παραδόσεις τῶν καθηγητῶν Β α ρ θ α ρ ἔ σ ο υ, Ἀ γ γ ε λ ο π ο ὕ λ ο υ ὡς καὶ τὴν ἐργασίαν τοῦ καθηγητοῦ Σ ο ὕ τ σ ο υ. Βλέπε ἐπίσης τὸ δημοσίευμα τοῦ Α.Ο.Σ. περὶ τῶν εἰδικῶν ταμείων καὶ τὰς ἐν αὐτῷ μνημονευομένας μελέτας, ὡς καὶ τὰς ἐργασίας τῶν Π α π α ε υ σ τ ρ α τ ἰ ο υ, Ο ἰ κ ο ν ο μ ἰ δ ο υ καὶ ἄλλων.

γνώμην τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, οὗτος δύναται ἀκόμη νὰ ζητήσῃ νέαν ψηφοφορίαν. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ πίστωσις υἰοθετεῖται μόνον, ἂν ἔχη τὴν πλειοψηφίαν τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ τὴν ψῆφον τοῦ Πρωθυπουργοῦ. Ὁ νεαρὸς Γερμανικὸς νόμος τῆς 13 Δεκεμβρίου 1933 ἐπηύξησεν ἔτι περισσότερον τὰ δικαιώματα τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, διότι δέχεται ὅτι ἡ προσφυγὴ εἰς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον τῶν ἄλλων Ὑπουργῶν κατὰ τῶν ἀπόψεων τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἐπιτρέπεται μόνον ἐπὶ ζητημάτων ἰδιαίτερας σημασίας. Ὁμολογοῦμεν ὅτι ἡ Γερμανικὴ νομοθεσία ἢ σχετικὴ μὲ τὴν ἰδιαίτεραν ἐξουσίαν τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν εἰς τὸ στάδιον τῆς καταρτίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ ἔχει τὴν προτίμησίν μας. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ νομοθεσία, ἥτις, ὡς γνωστόν, παρέχει ἐξαιρετικὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, δὲν παρέχει ἀνάλογον ἐξουσίαν εἰς αὐτὸν κατὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, διότι ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐν Ἑλλάδι δὲν δύναται νὰ τροποποιήσῃ τὰς προτάσεις πιστώσεων τὰς προτεινομένας ὑπὸ τῶν συναδέλφων του.

Ἡ νομοθετικὴ κίνησις ἐπίσης εἰς τὰς διαφόρους χώρας ἀποθλέπει πολὺ ὀρθῶς εἰς τὸ ν' ἀνατίθεται τὸ ἔργον τῆς καταρτίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς ὑπηρεσίας ἐξαρτωμένας ἐκ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, τὸ μὲν αὐξάνει ἢ ἐξουσία τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ἐπὶ τῶν ζητημάτων τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὄντος ὑπευθύνου διὰ τὴν σταθερὰν πρόοδον τῶν Δημοσίων Οἰκονομικῶν καὶ διὰ τὴν ἰσοσκέλισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, τὸ δὲ ἢ κατάρτισις καὶ ἢ ἐκτέλεσις τούτου ἀνατίθεται εἰς ὄργανα εἰδικευμένα καὶ κατὰ τρόπον ὁμοιόμορφον καὶ μᾶλλον συστηματικὸν ἐκτελεῖται ἢ νομοθεσία περὶ προϋπολογισμοῦ.

Τὸ δίκαιον τῆς ψηφίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὅπερ ἐξετάζεται συγκριτικῶς ὑπὸ τοῦ κ. J a c o m e t θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ κατωτέρω. Ὁ κ. J a c o m e t παρέχει ἀξιολόγους πληροφορίας καὶ σχετικῶς μὲ τὸ δίκαιον τῶν προσωρινῶν δωδεκατημορίων, ὅπερ πράγματι παρουσιάζει ἀξιόλογον δημοσιονομικὸν καὶ νομικὸν ἐνδιαφέρον. Δύο τάσεις παρατηρεῖ τις εἰς τὰς διαφόρους νομοθεσίας, ἥτοι πρῶτον τὴν τάσιν τῆς ἐγκρί-

σεως δωδεκατημορίων ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ παρελθόντος οἰκονομικοῦ ἔτους καὶ δεύτερον τὴν τάσιν τῆς ἐγκρίσεως δωδεκατημορίων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σχεδίου τοῦ προϋπολογισμοῦ ὑπὸ ἔγκρισιν. Ἀμφότεραι αἱ τάσεις αὗται ἐμφανίζουν μειονεκτήματα καὶ πλεονεκτήματα, τῶν ὁποίων ἡ ἀνάλυσις θὰ ἀπῆτει περισσότερο χρόνον ¹ Ἡ ἡμετέρα νομοθεσία, ἥτοι ὁ νόμος 1555, κατὰ τὴν παροχὴν τῶν δωδεκατημορίων λαμβάνει κυρίως ὑπ' ὄψει τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ προηγούμενου ἔτους.

Ὁ κ. J a c o m e t συνοψίζει ἐν συνεχείᾳ χαρακτηριστικὰ τινα σημεία οὐσιώδους σημασίας ἐπὶ τῆς νομοθεσίας τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν διαφόρων κρατῶν καὶ εἰδικώτερον ἐπὶ τῶν κλασσικῶν ἀρχῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ, τῆς ἀρχῆς τῆς ἐνότητος, καθολικότητος καὶ εἰδικότητος καὶ τοῦ ἐνιαυσίου τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Πλούσιαι καὶ σαφεῖς εἶναι αἱ παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου τοῦ κ. J a c o m e t.

Εἰς ἰδίαν ἑτέραν ἀνακοίνωσιν ὁ εἰρημένος ὁμιλητὴς ἀναπτύσσει τὸ μεγαλύτερας πρακτικῆς ἀξίας κεφάλαιον τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ ὡς καὶ τὸ τοῦ κατασταλτικοῦ ἢ μεταγενεστέρου ἐλέγχου αὐτοῦ. Τὰς ὁμιλίας τοῦ κ. J a c o m e t διακρίνει ἡ πολυμάθεια καὶ ἡ λεπτολόγος καὶ βαθεῖα παρατηρητικότης, ἥτις βασίζεται ἐπὶ τῆς κτηθείσης βαθείας πείρας του, ὡς τεχνικοῦ μέλους εἰς τὴν Διάσκεψιν τοῦ Ἀφοπλισμοῦ. Τὸ ἐξαιρετικὸν προσὸν τοῦ ὁμιλητοῦ εἶναι ὅτι ἐπιτυγχάνει ν' ἀποδώσῃ δι' ὀλίγων τὸ σύστημα, ὅπερ ἐπικρατεῖ εἰς ἐκάστην χώραν καὶ νὰ ἐπιδεικνύῃ ἀκόμη καὶ τὰς μικροτέρας λεπτομερείας, αἵτινες χαρακτηρίζουν ἕκαστον ἔθνικὸν σύστημα προϋπολογισμοῦ.

Δυνάμεθα μόνον νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι εἰς τὰς πλουσίας εἰς ὑλικὸν ὁμιλίας τοῦ κ. J a c o m e t περὶ τοῦ συγκριτικοῦ δικαίου τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν ἐξετάζεται, τοῦλάχιστον ἐπαρκῶς, ἡ μορφή τῶν προϋπολογισμῶν τῶν διαφόρων κρατῶν καὶ ἡ ταξινόμησις κατὰ κατηγορίας τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους εἰς τοὺς διαφόρους προϋπολογισμοὺς τῶν κρατῶν. Τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς νομοθεσίας τοῦ προϋπολογι-

¹ Πρβλ. καὶ Π. Δ ε ρ τ ι λ ῆ ὁ Προϋπολογισμὸς τοῦ Κράτους σελ. 116 καὶ ἐπ.

σμοῦ εἶναι ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρον, διότι μία βαθεῖα συγκριτικὴ ἀνάλυσις τῶν ἰσχυόντων εἰς τὰς διαφόρους χώρας, ὡς γνωστόν, ἐπιβοηθεῖ σημαντικῶς τὴν συγκριτικὴν μελέτην τῶν Δημοσίων Οἰκονομικῶν τῶν κρατῶν. Ἐπίσης εἶναι δυνατόν νὰ παρατηρήσῃ τις ὅτι εἰς τὰς δύο ἀνακοινώσεις τοῦ κ. J a c o m e t δὲν θίγεται τὸ λεπτότατον νομικὸν καὶ πρακτικὸν πρόβλημα τῆς εὐθύνης τῶν διατακτῶν καὶ τῶν δημοσίων ὑπολόγων, ἰδίως δὲ τῶν διατακτῶν, καίτοι, ὡς γνωστόν, τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι ἐπίμαχον καὶ παρέχει ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον ἰδίως κατὰ τὴν Βελγικὴν, Γαλλικὴν καὶ Γερμανικὴν ὡς καὶ τὴν Ἑλληνικὴν νομοθεσίαν. Ἐπίσης δὲν κρίνεται συγκριτικῶς ἀκόμη ἡ νομικὴ φύσις τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους.

Ἡ ὁμιλία τοῦ δόκτορος v o n S u c h a n δὲν εἶναι ὀλιγώτερον ἐνδιαφέρουσα. Ὁ δρ. v o n S u c h a n, τεχνικὸν μέλος τοῦ Δημοσιονομικοῦ Τμήματος τῆς Κ.Τ.Ε., εἶναι γνωστὸς ἐν Ἑλλάδι, διότι μετέσχεν ὡς ἐμπειρογνώμων εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Κ.Τ.Ε., ἣτις κατὰ Μάϊον 1933 διενήργησεν ἔρευναν ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν τῆς χώρας μας. Ὡπλισμένος μὲ ἐξαιρετικὴν πείραν ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῆς νομοθεσίας τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἦν ἀπέκτησε λόγῳ τῆς εἰρημένης θέσεώς του παρὰ τῆ Κ.Τ.Ε., ὄντως ἐπιχειρεῖ μίαν λεπτολόγον ἔρευναν ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν νομοθεσιῶν περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν σχέσει μὲ τὴν χρονικὴν διάρκειαν τῆς ἐκτελέσεως αὐτοῦ. Ὁ v o n S u c h a n δέχεται τὴν δωδεκάμηνον διάρκειαν τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ κηρύσσει τρόπον τινὰ πόλεμον κατὰ τῆς προσθέτου παρατάσεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους. Τὸ θέμα τοῦτο εἶναι λίαν λεπτὸν ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς νομοθεσίας τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ὁ δρ. v o n S u c h a n περαιτέρω, ἀφοῦ δίδει τὸν ὅρισμόν τῆς ἐννοίας τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ Κράτους, ὅπου δέχεται τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ διασήμευ Πορτογάλου καθηγητοῦ καὶ Πρωθυπουργοῦ S a l a z a r καὶ ἀφοῦ δίδει τὸν ὅρισμόν τῆς χρήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ, διακρίνει δὲ τὰς πολλαπλᾶς ἐννοίας αὐτῆς, ἐπιχειρεῖ μίαν κατὰ τὸ δυνατόν λεπτολόγον ἀπαρίθμησιν τῶν γνωστῶν ἐθνικῶν συστημάτων ἐπὶ τῆς διαρκείας τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ὁ ὁμιλητὴς ἐπίσης κάμνει παρατηρήσεις τινὰς μὲ βάσιν τὴν ἰσχύουσαν ἐν Ἑλλάδι νομοθεσίαν. Οὐδεὶς βεβαίως δύναται ν' ἀμφισβητήσῃ ὅχι μόνον τὴν πολυμαθειαν τοῦ ὁμιλητοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν βαθεῖαν παρατηρητικότητα αὐτοῦ. Παρατηρήσεις τινὲς ὅμως ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξηγηθοῦν ὅτι δὲν ἀποδίδουν τὴν πραγματικότητα, διότι ἀσφαλῶς θὰ γνωρίζῃ ἀκόμη καὶ ὁ δρ. ν ο η S u c h a n ὅτι ἐν τῇ πραγματικότητι τὸ ἔλλειμμα ἢ τὸ περίσσευμα τοῦ Ἑλληνικοῦ προϋπολογισμοῦ προσδιορίζεται ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ἀναληφθεισῶν ὑποχρεώσεων καὶ τοῦ συνόλου τῶν εἰσπραχθέντων καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν βεβαιωθέντων δικαιωμάτων ὡς φαίνεται δεχόμενος ὁ δρ. ν ο η S u c h a n καίτοι τὸ σύστημα τῆς νομοθεσίας τῆς χώρας (νόμος 1555) ἐν τῷ προσδιορισμῷ τοῦ ἀποτελέσματος τοῦ προϋπολογισμοῦ λαμβάνει ὡς θάσιν διὰ τὰ ἔσοδα μὲν τὰ βεβαιωθέντα τοιαῦτα καὶ διὰ τὰ ἔξοδα τὰς ἀναληφθείσας ὑποχρεώσεις.

Ἐπίσης λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ συστήματος ἐν ἰσχύϊ ἐν Ἑλλάδι δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι τὸ ἔλλειμμα ἢ περίσσευμα τῆς προηγουμένης χρήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπηρεάζεται πολὺ ὀρθῶς ἐκ τῶν μεταγενεστέρων ἐτῶν. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει, ὡς φαίνεται ἐπίσης δεχόμενος ὁ δρ. ν ο η S u c h a n ἐν σελ. 83 τοῦ σχετικοῦ δευτέρου τόμου τῶν διαλέξεων, ὅτι λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν ἔσοδα, ἅτινα ἀνήκουν εἰς τὰς ἐπομένους χρήσεις. Τοῦναντίον κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς χρήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῆς ἰδιαίτερας προσωπικότητος ἐκάστης τούτων συνεχίζεται κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ συγκεκριμένως εἰς τὸν λογαριασμὸν τῶν ἐνεργητικῶν ὑπολοίπων ἢ πραγματοποιήσεις δικαιωμάτων ἀνηκόντων εἰς τὴν χρῆσιν προγενεστέρου προϋπολογισμοῦ. Διὰ τοῦτο καθ' ἡμᾶς χωρὶς νὰ παραθλέπωμεν μειονεκτήματά τινα, ἅτινα ἐμφανίζει, τοῦλάχιστον ἀπὸ θεωρητικῆς ἀπόψεως κρινόμενον τὸ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύον σύστημα, τοῦτο εἶναι ἐπισημικώτερον, διότι τ ε ί ν ε ι ν' ἀπεικονίσῃ τὰ θάρη καὶ τὰ δικαιώματα, ἅτινα ἐμπίπτουν εἰς δεδομένον οἰκονομικὸν ἔτος.

Ὁ δρ. ν ο η S u c h a n ἀναλύων τὰ ἰσχύοντα συστήματα εἰς τὰς διαφόρους ἐθνικὰς νομοθεσίας σχετικῶς μὲ τὴν χρονικὴν διάρκειαν τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ, κατατάσσει τὰς νομοθεσίας ταύτας εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας, ἧτοι :

1) Τὴν κατηγορίαν τῶν νομοθεσιῶν τῶν κρατῶν εἰς ἃ ἡ περίοδος τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ εἶναι δωδεκάμηνος ἄνευ προσθέτου περιόδου καὶ

2) Τὴν κατηγορίαν τῶν κρατῶν, ὧν ἡ νομοθεσία δέχεται μετὰ τὴν δωδεκάμηνον διάρκειαν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους πρόσθετον περίοδον διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ. Περαιτέρω ὁ ὁμιλητὴς διακρίνει τὰς νομοθεσίας τῆς δευτέρας ὡς ἄνω κατηγορίας μετὰ προσθέτου περιόδου εἰς δύο ἐτέρας ομάδας ἥτοι : α') τὴν ομάδα, ἣτις περιλαμβάνει τὰς χώρας, αἵτινες πλήρως δέχονται τὸ σύστημα τῆς χρήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ β') τὴν ομάδα, ἣτις περιλαμβάνει τὰς χώρας, αἵτινες ἔχουν μικτὸν σύστημα, ἥτοι θεωρητικῶς μὲν ἔχουν ἀποδεχθῆ τὸ σύστημα τῆς διαχειρίσεως, ἀλλὰ διὰ πρακτικῶς λόγους ἡ νομοθεσία αὐτῶν ἐπιτρέπει τὴν ἐπὶ βραχύν τινα χρόνον, συνήθως ὀλίγων ἡμερῶν, παράτασιν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους πρὸς τακτοποίησιν τῶν πράξεων ἐντολῆς καὶ εἰσπράξεως τῶν δημοσίων ἐξόδων καὶ ἐσόδων.

Ὁ δρ. νοη Suchan ἀπαριθμεῖ ἐπίσης τὰ κράτη κατὰ τὴν νομοθεσίαν τῶν ὁποίων αἱ πιστώσεις ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἐξουσιοδοτοῦν τὴν πληρωμὴν τῶν δαπανῶν. Ἐπίσης ἀπαριθμεῖ τὰ κράτη κατὰ τὴν νομοθεσίαν τῶν ὁποίων ἡ πίστωση ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἐξουσιοδοτεῖ τὴν ἐντολὴν τῶν δαπανῶν, τέλος δὲ ἀπαριθμεῖ τὰς νομοθεσίας καθ' ἃς αἱ πιστώσεις ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τῶν ἐξόδων ἐξουσιοδοτοῦν τὴν ἀνάληψιν αὐτῶν.

Ἡ Ἑλληνικὴ νομοθεσία ὡς γνωστὸν κατὰ τὸν νόμον ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852 ἐδέχετο τὸ σύστημα τῆς χρήσεως καὶ ἀρχικῶς μέχρι τοῦ νόμου ΑΟΥΖ' τοῦ ἔτους 1887 αἱ πιστώσεις ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἐξουσιοδότησαν τὴν πληρωμὴν τῶν δαπανῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 1887 ἡ ἐγγραφὴ πίστωσης ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἔχει ὡς νομικὴν σημασίαν νὰ ἐξουσιοδοτήσῃ τὴν ἐντολὴν τῶν δαπανῶν. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1919 ἡ Ἑλληνικὴ νομοθεσία διατηρεῖ τὸ σύστημα τῆς χρήσεως κατὰ τρόπον ἰδιότυπον, διότι ὡς γνωστὸν, διὰ τοῦ νόμου 1555 δέχεται τὴν συμπληρωματικὴν παράτασιν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους καὶ μετὰ τὴν λήξιν αὐτῆς δημιουργεῖ τὸν λογαριασμὸν τῶν ἐνεργητικῶν ὑπολοίπων, ἔνθα μεταφέρει τὰ ἀνείσπρακτα ἔσοδα τοῦ οἰκείου οἰκονομικοῦ ἔτους ἐκ τῶν βεβαιωθέντων ἐσόδων. Ἐπίσης δημιουργεῖ τὸν λογαριασμὸν τῶν παθητικῶν ὑπολοίπων, ἔνθα με-

ταφέρει τὰς μὴ πληρωθείσας ἀναληφθείσας δαπάνας τοῦ οἰκείου οἰκονομικοῦ ἔτους. Ἐὰν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι εἰς τοὺς δύο τούτους λογαριασμοὺς συνεχίζεται ἡ πραγματοποίησις τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων, αἴτινες γεννῶνται κατὰ δεδομένον οἰκονομικὸν ἔτος, δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι κατὰ τὸ σύστημα τοῦ νόμου 1555 ὑπάρχει ἰδιότυπον σύστημα χρήσεως προϋπολογισμοῦ μετὰ συμπληρωματικῆς περιόδου. Τὸ ἰδιότυπον σύστημα τῆς χρήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ ὑφίσταται, καθ' ἡμᾶς καὶ κατὰ τὸν νόμον 6254, δι' οὗ καταργεῖται ἡ πρόσθετος παράτασις τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, διατηροῦνται ὅμως οἱ δύο λογαριασμοὶ τῶν παθητικῶν ὑπολοίπων καὶ ἐνεργητικῶν ὑπολοίπων, εἰς οὓς συνεχίζεται ἅμα τῇ λήξει τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους ἡ πραγματοποίησις τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων δεδομένου προϋπολογισμοῦ.

Μάλιστα κατὰ τὸν νόμον 6254 μετὰ τὴν λήξιν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους καταργεῖται μὲν ἡ συμπληρωματικὴ παράτασις αὐτοῦ, παρέχεται ὅμως βραχυτάτη προθεσμία ἐντὸς τῆς ὁποίας λαμβάνει χώραν ἡ τακτοποίησις τῶν ἐνεργηθειῶν πληρωμῶν καὶ εἰσπράξεων κατὰ τὸ ἐκπνεῦσαν οἰκονομικὸν ἔτος. Κατὰ τὴν ἰσχύουσαν τέλος νομοθεσίαν ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1917 συνεπεία τοῦ νόμου 879 αἱ πιστώσεις ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἐξουσιοδοτοῦν τὴν ἀνάληψιν τῶν δαπανῶν εἰς βᾶρος τοῦ προϋπολογισμοῦ. Τέλος ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ ψηφίσματος τῆς 7 Ἰουνίου 1927, ὅπερ ἔχει, καθ' ἡμᾶς, συνταγματικὸν χαρακτήρα, ἡ ἐγγραφὴ πιστώσεως ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἔχει ὡς νομικὴν σημασίαν νὰ ἐξουσιοδοτήσῃ τὴν ἔγκρισιν τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν κατὰ τὴν ἔννοιαν καὶ τοὺς περιορισμοὺς τοῦ εἰρημένου ψηφίσματος τῆς 7 Ἰουνίου 1927.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἡ Ἑλληνικὴ νομοθεσία υἱοθετεῖ καινοτομίαν ὅλως ἰδιαιτέρας σημασίας, ἣν ἐξ ὄσων γνωρίζομεν, δὲν συναντῶμεν εἰς ἄλλας ξένας νομοθεσίας ἀπὸ ἀπόψεως παροχῆς ἐξουσίας εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν.

Ὁ μελετῶν τὴν ἐνδιαφέρουσαν διάλεξιν τοῦ δρ. νοη Σ u c h a n, ὄντως γίνεται γνώστης μέχρι τῶν λεπτομερειῶν αὐτῶν τῶν συστημάτων τῶν ἐθνικῶν νομοθεσιῶν σχετικῶς μὲ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ συνάγει τὴν σημειωθείσαν μεγάλην νομοθετικὴν κίνησιν ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου τῆς νομοθεσίας τοῦ προϋπολογισμοῦ. Πράγ-

ματι ἢ μεγάλη αὐτὴ νομοθετικὴ κίνησις, ἣτις ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν σύντημσιν τῆς χρονικῆς διαρκείας τῆς ἰσχύος τοῦ προϋπολογισμοῦ, δεικνύει τὴν ἰδιαιτέραν ἀξίαν τῶν νομοθετικῶν μεταρρυθμίσεων πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπιταχύνεται ὁ χρόνος τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἠλεγμένων λογαριασμῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τῶν ἐκτὸς αὐτοῦ λογαριασμῶν καὶ γνωρίζομεν ταχύτερον τὸν ἀπολογισμὸν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ Κράτους καὶ τὸν ἰσολογισμὸν τῆς διαχειρίσεως τοῦ δημοσίου ταμείου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπλοποιεῖται κατὰ τὸ δυνατόν ἡ τήρησις τῶν σχετικῶν λογαριασμῶν. Δύναται ὅμως νὰ παρατηρηθῇ ὅτι εἰς τὴν ταχεῖαν κατάρτισιν καὶ δημοσίευσιν τῶν ἀπολογισμῶν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ Κράτους καὶ τὸν ἰσολογισμὸν τῆς διαχειρίσεως τοῦ Δημοσίου Ταμείου συμβάλλει κατὰ μέτρον ἀξιόλογον ἡ ὀργάνωσις πληρεστέρου ἐλέγχου ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ.

Ὁ μελετῶν πληρέστερον τὴν περιεκτικὴν εἰς γνώσεις ὀμιλίαν τοῦ δρ. von Suchan συνάγει ἐπίσης σαφῶς ὅτι ἡ πρόσθετος περίοδος μετὰ τὴν λήξιν τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους δὲν ἀποφεύγεται, ἀλλ' αὕτη ἐμφανίζεται εἰς ὅλας τὰς νομοθεσίας, εἴτε ὑπὸ τὸ σύστημα τῆς χρήσεως εἴτε ὑπὸ τὸ σύστημα τῆς τακτοποιήσεως τῶν ἐγγραφῶν. Δυνάμεθα δὲ νὰ σημειώσωμεν, ὅτι μόνον, ἐφ' ὅσον πραγματοποιεῖται σχεδὸν ἐξ ὀλοπλήρου ἡ πραγματοποίησις τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων ἑνὸς προϋπολογισμοῦ ἐντὸς τῆς χρονικῆς περιόδου τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ἀποφεύγεται ἡ μεγαλυτέρα περιπλοκὴ τῶν λογαριασμῶν τῶν προϋπολογισμῶν, ἣτις ἐμφανίζεται ὡς γνωστὸν μεταξύ τῶν μειονεκτημάτων τῆς χρήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ. Τὸ μειονέκτημα τοῦτο ὅμως ὑφίσταται καὶ εἰς τὸ σύστημα τῆς διαχειρίσεως, διότι ἂν οἰκονομικὰ ἔτη ἀφήσουν δικαιώματα ἀνεῖσπρακτα ἢ ὑποχρεώσεις ἀπληρώτους, ἢ ἐμφάνισις τῶν δικαιωμάτων τούτων καὶ ὑποχρεώσεων εἰς τοὺς ἐπομένους προϋπολογισμοὺς εἴτε εἰς ἴδια ἄρθρα τοῦ προϋπολογισμοῦ εἴτε εἰς ἓν ἄρθρον εἴτε ἢ πραγματοποίησις τούτων εἰς λογαριασμὸν ἐκτὸς τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀπαιτεῖ ἐργασίαν, ἣτις δὲν εἶναι ἄμοιρος περιπλοκῆς. Ἡ αὐστηρὰ ἐξ ἄλλου ἐφαρμογὴ τοῦ συστήματος τῆς διαχειρίσεως ἐξ ὧν γνωρίζομεν δὲν εἶναι ἐφικτὴ, διότι ἀκόμη καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπου οἱ λογαριασμοὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ κλείουσι τὴν 31 Μαρτίου ἐκά-

στου έτους, οὔτοι δέν περιλαμβάνουν μόνον τὸ ποσὸν τῶν πραγματικῶς γενομένων δαπανῶν, ἀλλ' ἀκόμη καὶ τὸ ποσὸν τῶν ἐπιταγῶν, αἵτινες ἐξεδόθησαν ἐπ' ὀνόματι τῶν πιστωτῶν τοῦ δημοσίου ἐντὸς τοῦ οικονομικοῦ έτους. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ οικονομικοῦ έτους παρέχεται εἰς τὸν γενικὸν ταμίαν (P a y - m a s t e r G e n e r a l) προθεσμία μὲν τριῶν μηνῶν διὰ τὰς πολιτικὰς ὑπηρεσίας, ἕξ δὲ μηνῶν διὰ τὰς ὑπηρεσίας τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ πρὸς ἐξόφλησιν ἐνδεχομένως ἐντὸς τῶν εἰρημένων προθεσμιῶν τῶν δαπανῶν δι' ἃς ἐξεδόθησαν ἐπιταγαί, αἵτινες ὅμως δέν ἐξωφλήθησαν μέχρι τῆς 31 Μαρτίου. Συνεπῶς καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς τὸ οικονομικὸν έτος παρατείνεται, ὡς περιλαμβάνον μίαν περίοδον ἐκκαθαρίσεως τῶν λογαριασμῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Διὰ τοῦτο δυνάμεθα νὰ σημειώσωμεν, ὅτι ἡ μετὰ φανατισμοῦ ἐμμονὴ τοῦ δρ. v o n S u c h a n εἰς τὸ σύστημα τῆς δωδεκαμήνου διαρκείας τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ ἄνευ προσθέτου παρατάσεως τοῦ οικονομικοῦ έτους δέν ἔχει ἐφαρμογὴν εἰς ἐθνικὴν τινα νομοθεσίαν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἐξ ὅσων λοιπὸν γράφομεν ἀνωτέρω δεχόμεθα ὅτι ἡ πλήρης κατάργησις τῆς συμπληρωματικῆς περιόδου τοῦ οικονομικοῦ έτους δέν εἶναι ἐφικτή, διότι εἰς τὰς νομοθεσίας συναντᾶται πρόσθετος περίοδος ὑπὸ τινα μορφήν. Ἐπιβάλλεται ὅμως ἡ βράχυνσις ταύτης καὶ συνεπῶς ἡ υἰοθέτησις τοῦ συστήματος ἐκείνου, ὅπερ προσαρμόζεται εἰς τὰς παραδόσεις τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ κράτους, ὅπερ ἐφαρμόζει τοῦτο, τὰς ἐπικρατούσας ἕξεις εἰς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας καὶ τὴν κατάστασιν περὶ τὰ δημόσια οικονομικὰ καὶ τοὺς λογαριασμοὺς τοῦ Ταμείου.

Ἡ ὁμιλία τοῦ καθηγητοῦ κ. T r o t a b a s ἐπὶ τοῦ δικαίου τῆς δημοσιονομικῆς πρωτοβουλίας καὶ ἡ πρακτικὴ τοῦ Γαλλικοῦ κοινοβουλευτικοῦ συστήματος εἶναι πλουσία εἰς παρατηρήσεις καὶ κρίσεις. Εἶναι ἄλλωστε γνωστὸν πόση ἐξαιρετικὴ ἐμβρίθεια καὶ μεγάλη σαφήνεια χαρακτηρίζει τὰς ἐπισημονικὰς ἐργασίας τοῦ διαπρεποῦς καθηγητοῦ κ. T r o t a b a s καὶ πόσον ἐπιτυχῶς ἔχει πραγματευθῆ τὸ θέμα τοῦτο εἰς μελέτην δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ «Bulletin Interparlementaire» μηνῶν Φεβρουαρίου-Μαρτίου 1936 (σελ. 36).

Ὁ κ. T r o t a b a s πραγματευόμενος τὸ πρόβλημα τῆς δημοσιονομικῆς πρωτοβουλίας τοῦ Κοινοβουλίου ἐπικρίνει τὴν

Γαλλικὴν νομοθεσίαν καὶ πρακτικὴν, καθ' ἣν εἰς τὸ Κοινοβούλιον ἀναγνωρίζεται εὐρεῖα δημοσιονομικὴ πρωτοβουλία, ὅπως παρέχεται ἀκόμη τοιαύτη καὶ διὰ τὴν κατάρτισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ διὰ τῶν δημοσιονομικῶν κοινοβουλευτικῶν ἐπιτροπῶν. Περιορισμούς τινας ἔχει τὸ Κοινοβούλιον ἐπὶ τῶν ζητημάτων τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐκ τοῦ Κανονισμοῦ αὐτοῦ.

Ὁ κ. T r o t a b a s παρατηρεῖ ὅτι ἡ δημοσιονομικὴ πρωτοβουλία τοῦ Κοινοβουλίου παρωθεῖ εἰς μίαν σφαλερὰν δαπανηρὰν πολιτικὴν δαπανῶν καὶ ἐπιτυγχάνει τὴν αὔξησιν τούτων, πολὺ ὀρθῶς δὲ δέχεται ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς δημοσιονομικῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Κοινοβουλίου ἐπὶ τῶν ζητημάτων τοῦ προϋπολογισμοῦ πρέπει νὰ ἐντοπίζηται εἰς τὸ δικαίωμα τοῦ Κοινοβουλίου νὰ ἐλέγχη τὴν δημοσιονομικὴν πρωτοβουλία τῆς Κυβερνήσεως εἰς τρόπον ὥστε ἡ δημοσιονομικὴ πρωτοβουλία ἀνήκει εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἐπαφίεται δὲ εἰς τὸ Κοινοβούλιον ὁ ἔλεγχος καὶ ἡ ἀπόφασις ἐπ' αὐτῆς κατὰ τὴν ἀρχήν, ἣτις ἐπικρατεῖ κυρίως ἐν Ἀγγλίᾳ, καθ' ἣν ἡ Κυβέρνησις ζητεῖ καὶ τὸ Κοινοβούλιον παρέχει (ἀποφασίζει) ἢ ὅπως ἡμεῖς γράφομεν ἀλλαχοῦ «Εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἀνήκει πρῶτον» «ἡ πρωτοβουλία, ἀκολουθῶς τὸ Κοινοβούλιον ἀποφασίζει». «Εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἐναπόκειται ἐκ νέου ἢ ἐκτέλεσις, τέλος» δὲ «εἰς τὸ Κοινοβούλιον ἐπαφίεται ὁ ἔλεγχος».

Ὅντως τὴν εὐθύνην διὰ τὴν καλὴν διοίκησιν τῶν Δημοσίων Οἰκονομικῶν καὶ τὴν ἰσοσκέλισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ φέρει ἡ Κυβέρνησις καὶ εἰδικώτερον ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν. Ἡ Κυβέρνησις διὰ τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτῆς εἶναι περισσότερο ἐνήμερος τῶν δημοσιονομικῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας καὶ τῶν δυνατοτήτων αὐτῆς καὶ δύναται πληρέστερον νὰ ἀντιμετωπίσῃ διὰ τῶν τεχνικῶν ὑπηρεσιῶν τῆς τὰ σχετικὰ προβλήματα. Συνεπῶς ὀρθῶς ἐπικρίνεται ἡ δημοσιονομικὴ πρωτοβουλία τοῦ Κοινοβουλίου καὶ ἐπιτρεπομένη αὕτη ἀποτελεῖ σφετερισμὸν τῶν ἀρμοδιοτήτων τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας καὶ παραγνώρισιν τῆς ἰδιαιτέρας εὐθύνης εἰδικώτερον τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν διὰ τὴν ἰσοσκέλισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον κακῶς μετατοπίζονται αἱ δημοσιονομικαὶ εὐθῦναι. Πολὺ ὀρθῶς ἐπίσης παρατηρεῖ ὁ κ. T r o t a b a s ὅτι ἡ ἐπέμβασις τοῦ Κοινοβουλίου καὶ ἡ πρωτοβουλία αὐτοῦ εἰς τὰ ζητήματα τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐξασθενίζει τὴν ἀρμοδιότητα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἐλέγχου τοῦ προϋ-

πολογισμού, τὸν ὁποῖον τὸ Κοινοβούλιον καλεῖται μεταγενεστέρως ἢ συγχρόνως ν' ἀσκήσῃ. Πράγματι τὸ Κοινοβούλιον δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀσκήσῃ ἐνεργὸν ἔλεγχον ἐπὶ πράξεων, ἐφ' ὧν ἔσχε πρωτοβουλίαν. Συνεπῶς χάριν τῆς ἐνασκήσεως πληρεστέρου μεταγενεστέρου ἐλέγχου ἐνδείκνυται, ὅπως ἐπαφίεται εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ἐπικρατεστέρα πρωτοβουλία ἐπὶ τῶν ζητημάτων τοῦ προϋπολογισμού.

Ὑπὸ τὴν ὀρθὴν ταύτην ἀντίληψιν τοῦ μὴ σφετερισμοῦ τῶν δικαιωμάτων τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς μετατοπίσεως τῶν εὐθυνῶν ἐν τῇ διοικήσει τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν ὡς καὶ τῆς ἐνασκήσεως πληρεστέρου ἐλέγχου ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου διεμορφώθη περιορισμένη ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ δημοσιονομικὴ πρωτοβουλία τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων κατ' ἐφαρμογὴν οὐχὶ κειμένων νομοθετικῶν διατάξεων, ἀλλὰ διατάξεων τοῦ ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς, αἵτινες ἴσως προσέλαβον ἄλλωστε κῦρος μεγαλύτερον, διότι βασίζονται καὶ ἐπὶ τῆς παραδόσεως. Ἡ ἰδίᾳ Βουλὴ ἔχει αὐτοστερηθῆ τροπὸν τινὰ πάσης δημοσιονομικῆς πρωτοβουλίας. Πράγματι κατὰ τὸ Ἀγγλικὸν δίκαιον: «Τὸ Στέμμα ζητεῖ χρῆμα, ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων παρέχει τοῦτο καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Λόρδων συναίνει». Λίαν διαφωτιστικὴ εἶναι ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου τοῦ δικαίου τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς διαμορφώσεώς του ἡ ὁμιλία τοῦ Βρεττανοῦ ἐμπειρογνώμονος εἰς τὴν Διάσκεψιν τοῦ Ἀφοπλισμοῦ κ. Fitz-Gerald, ἔνθα ἀναπτύσσεται ὅτι αἱ ἀρχαὶ αὗται διεκηρύχθησαν εἰς τὸ Stating - Order ἀριθ. 66 κατὰ τὸ 1817 καὶ ἀκολούθως διευρύνονται κατὰ τὸ 1852 καὶ 1856, παλαιότερον δὲ διαμορφοῦται κατὰ τὸ 1807¹. Ὡς ὑποστηρίζει καὶ ὁ κ. Chalan-don εἰς τὴν ἐν ἀρχῇ μνημονευομένην ὁμιλίαν του συνεπεία τῶν ἀρχῶν τούτων ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων δὲν ὑποβάλλει πρὸς ψήφισιν πρότασιν νόμου βουλευτοῦ, δι' ἧς ζητεῖται ἡ αὔξησις τῶν δαπανῶν ἢ προβλέπονται νέαι δαπάναι εἴτε μειοῦνται φόροι. Ἀντιθέτως ἡ Βουλὴ τῶν Κοινοτήτων, ἣτις ἔχει ἐπικρατέστερα δημοσιονομικὰ δικαιώματα ἀπὸ τὴν Βουλὴν τῶν Λόρδων δύναται νὰ παρέχῃ ἐλάσσονας πιστώσεις τῶν ζητηθειῶν τοιούτων ἢ νὰ μὴ παράσχῃ πιστώσεις. "Ὅσον

¹ Περὶ τούτου ὁμοίως ἐκτενῶς εἶχομεν πραγματευθῆ εἰς προμνησθεῖσαν ἐργασίαν μας ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Προϋπολογισμὸς τοῦ Κράτους» Ἀθῆναι 1936, σελ. 145 καὶ ἑπ.

ἀφορᾷ τὰ ἔσοδα δύναται ἡ Βουλὴ εἰς προταθέντα ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως φόρον νὰ ὑποκαταστήσῃ ἕτερον φόρον διαφόρου φύσεως, ἀλλ' ἴσης ἀποδόσεως εἰς τρόπον ὥστε διὰ τῆς παρεμβάσεως τοῦ Κοινοβουλίου ἐπιζητεῖται ἡ βελτίωσις τοῦ βάρους τῶν δημοσίων Οἰκονομικῶν καὶ οὐχὶ ἡ προσθήκη νέων βαρῶν ἢ ἐξασθενήσεις τῶν πόρων τῆς Κυβερνήσεως.

Ὁ κ. Fitz-Gerald ὡς καὶ ὁ κ. Chandon ἀναπτύσσουν τὴν ἱστορίαν τῆς διαμορφώσεως τοῦ δικαίου τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἣτις εἶναι στενωτάτα συνδεδεμένη μὲ μακροὺς καὶ ἐντόνους ἀγῶνας τοῦ Κοινοβουλίου πρὸς τὸ ἐκτελεστικόν. Εἶναι ὄντως ἀξιοσημεῖωτον ὅμως ὅτι τὸ Κοινοβούλιον ἐν τούτοις ἐν Ἀγγλίᾳ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ Γαλλικὸν Κοινοβούλιον ἐγνώρισε νὰ πειθαρχήσῃ ἐν τῇ διαμορφώσει τῆς δημοσιονομικῆς τοῦ ἀρμοδιότητος καὶ νὰ ἐπιφυλάξῃ δι' ἑαυτὸ λίαν περιορισμένην δημοσιονομικὴν πρωτοβουλίαν ἐπ' ἀγαθῶ ὄντως τῆς καλυτέρας διοικήσεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ Κράτους. Διὰ τοῦτο εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τὸ Ἀγγλικὸν Κοινοβούλιον παρέχει παράδειγμα ἀξιομίμητον.

Παρ' ἡμῖν ἡ δημοσιονομικὴ ἀρμοδιότης τοῦ Κοινοβουλίου εὐρίσκει ἐκ τοῦ Συντάγματος ὠρισμένους περιορισμούς. Ἐνδείκνυται ὅμως, καθ' ἡμᾶς ν' ἀναγνωρισθῇ σταθεροτέρα καὶ εὐρυτέρα δημοσιονομικὴ πρωτοβουλία εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ δικαίου ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ νὰ μειωθοῦν τὰ δικαιώματα τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας ἐπὶ τῶν ζητημάτων τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπ' ὠφελεία τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας.

Ὁ κ. Chandon παρέχει πολλὰς ἄλλας λεπτομερείας τοῦ δικαίου τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ, αἵτινες ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ νοηθοῦν πλήρως ἐντὸς τῶν παραδόσεων τῆς νομοθεσίας καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν ἄλλων χωρῶν¹.

Ἐν Ἀγγλίᾳ π. χ. ὁ ἔλεγχος τῶν λογαριασμῶν ἀσκεῖται ταχέως καὶ ἐνεργῶς ὑπὸ τοῦ Κοινοβουλίου. Παρ' ἡμῖν ὁ Κοινοβουλευτικὸς ἔλεγχος ἦτο λίαν ἀσθενὴς καὶ ἀνεπαρκής. Τὸν ἔλεγχον ἀσκεῖ κυρίως ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέ-

¹ Βλέπε σχετικῶς μὲ τὸ δίκαιον τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ τὴν ἐργασίαν μας ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Προϋπολογισμὸς τοῦ Κράτους» Ἀθῆναι 1936 καὶ ἰδίως ἐν σελ. 146 καὶ ἐπ.

δριον μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἀσκεῖται ὁμως ἐν Ἀγγλίᾳ αὐστηρὸς ἔλεγχος διοικητικὸς κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὅστις δὲν εἶναι καὶ τόσον λεπτομερῆς ὅσον παρ' ἡμῖν.

Περισσότερον ἐνδιαφέρουσαι διὰ τὴν Ἑλληνικὴν νομοθεσίαν εἶναι αἱ ὁμιλίαι τοῦ κ. *de Grandsaignes d'Hauterive*, Συμβούλου τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐν Γαλλίᾳ, «περὶ τοῦ ἐλέγχου τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Ἰταλίᾳ» ὡς καὶ ἡ ὁμιλία τοῦ κ. *de Forbin* «περὶ τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου τῆς Γερμανίας κατὰ τὸν νόμον τῆς 13 Δεκεμβρίου 1933».

Τὸ δίκαιον τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Ἰταλίᾳ εἶναι περισσότερο γνωστὸν ἐν Ἑλλάδι, διότι ἡ Ἑλληνικὴ νομοθεσία ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ ἰδίως μετὰ τὸ ἔτος 1913, ὅτε προσεκλήθη ὁ κ. *Zarelloni*, ἀνώτατος λειτουργὸς τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Ἰταλίας, πρὸς ὀργάνωσιν τῶν λογιστικῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν καὶ βελτίωσιν τῆς νομοθεσίας περὶ διοικήσεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων αὐτοῦ¹.

Κατὰ τὸ ἰσχύον δίκαιον ἐν Ἰταλίᾳ τὸ Ἑλεγκτικὸν Συνέδριον ἔχει πληρεστέραν ἐξουσίαν ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἡμέτερον, ἰδίως μετὰ τὸν νόμον τῆς 3 Ἀπριλίου 1933. Κατὰ τὸν Ἰταλικὸν τοῦτον νόμον ἀπαιτεῖται πάντοτε ἡ *θεώρησις* τοῦ χρηματικοῦ ἐντάλματος (*visa*) ὑπὸ τοῦ Ἑλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ἡ δὲ ἄρνησις τῆς θεωρήσεως εἶναι ἀπόλυτος καὶ ἀκυρώνει τὴν ἐντολὴν πληρωμῆς, ὅταν ἡ ἄρνησις βασίζεται εἰς τὴν ἀνεπάρκειαν τῆς πιστώσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐσφαλμένον καταλογισμὸν τῆς δαπάνης εἰς πίστωσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ ὅταν ἡ πρᾶξις ἐντολῆς ἀφορᾷ διορισμὸν ὑπαλλήλου καθ' ὑπερβάσιν τῶν ὀργανικῶν θέσεων ἢ ἀκόμη πρόκειται περὶ ἐντολῆς προπληρωμῆς ἢ ἐκδόσεως ἐπιτροπικοῦ ἐντάλματος ἐπ' ὀνόματι δευτερεύοντος διατάκτου (*regisseur*) διὰ ποσὸν ὑπερβαῖνον τὸ νόμιμον ὄριον. Εἶναι δὲ γνωστὸν ἀντιθέτως ὅτι παρ' ἡμῖν, ὡς ἄλλωστε ἴσχυε καὶ ἐν Ἰταλίᾳ πρὸ τοῦ εἰρημένου νόμου τοῦ ἔτους 1933, ἡ νομοθεσία παρέχει τὴν εὐχέρειαν τῆς ἐκδόσεως χρηματικῶν ἐνταλμάτων ὑπὸ τὴν εὐθύνην τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ ὅταν ἀκόμη τὸ Ἑλεγκτικὸν Συνέδριον

¹ Προβλ. εἰς προμνησθεῖσαν ἐργασίαν μας σελ. 157 περὶ τοῦ δικαίου τοῦ Προϋπολογισμοῦ ἐν Ἰταλίᾳ.

ἀρνήται τὴν θεώρησιν αὐτοῦ. Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἐν Ἰταλίᾳ ἐξαρτᾶται κατόπιν τῆς ἰσχύος τοῦ εἰρημένου νόμου τοῦ ἔτους 1933 ἀπὸ τὸν Πρωθυπουργόν, ἐνῶ πρὸ τούτου ὑπήγετο εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν ὡς παρ' ἡμῖν.

Ἡ Ταμειακὴ ὑπηρεσία τοῦ Κράτους διενεργεῖται ἐν Ἰταλίᾳ, ἐν Ρώμῃ μὲν ἀπὸ τὸ Κεντρικὸν Ταμεῖον, ὡς ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου τοῦτο ἔχει ἐπὶ πλεόν καὶ ἀρμοδιότητα ἐλέγχου, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δὲ ἀπὸ τὰ Ὑποκαταστήματα τῆς Ἐκδοτικῆς Τραπεζῆς.

Ἐνδιαφέρουσαι εἶναι αἱ πληροφορίαι τοῦ διαπρεποῦς ὁμιλητοῦ σχετικῶς μὲ τὴν δραστικότητα τοῦ ἐλέγχου, ὃν ἀσκοῦν οἱ φασίσται βουλευταὶ ἐπὶ τῶν δημοσίων λογαριασμῶν, διότι καὶ αὐτὸς ὁ Μουσολίνι καὶ τὸ Μέγα Φασιστικὸν Συμβούλιον ἔχουν τονίσει ὅτι τὸ πρῶτον καθῆκον τῶν φασιστῶν βουλευτῶν ἔγκειται εἰς τὴν ἀσκησιν τοῦ αὐστηροῦ ἐλέγχου τῶν διοικήσεων τοῦ Κράτους, ἀρχαὶ αἵτινες ἐπιβάλλεται νὰ εὔρουν καθ' ἡμᾶς γενικωτέραν ἐπικράτησιν καὶ ἐφαρμογὴν.

Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουσαι εἶναι αἱ πληροφορίαι¹, ἅς ἀντλεῖ τις ἐκ τῆς ὁμιλίας ὑπὸ κρίσιν σχετικῶς μὲ τὰς ιδέας, αἵτινες ἐπικρατοῦν ἐν Ἰταλίᾳ ἐπὶ τοῦ λογιστικοῦ τῶν στοιχείων τῆς περιουσίας τοῦ Κράτους, διότι ἐν Ἰταλίᾳ σημειοῦται ἀξιόλογος πρόοδος ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου χωρὶς βεβαίως νὰ ἐξασφαλίζηται ἐν τῷ λογιστικῷ τῶν στοιχείων τῆς περιουσίας τοῦ Κράτους ἡ ἀπόλυτος ἀκρίβεια. Ἄλλωστε καθ' ἡμᾶς καὶ ἡ ἀκριθῆς τήρησις τοῦ λογιστικοῦ τῆς περιουσίας τοῦ Κράτους δὲν εἶναι ἔργον εὐχερές, ὅταν ληφθῇ ἰδίως ὑπ' ὄψιν ὅτι περιουσιακά τινα στοιχεῖα ἔχουν ὑποκειμενικὴν καὶ σχετικὴν ἀξίαν ἢ ἀξίαν ὑποκειμενικὴν καὶ ὑπόκεινται εἰς συνεχεῖς ἀξομειώσεις.

Ὡς ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω ἡ ὀργάνωσις τοῦ προληπτικοῦ ἐλέγχου ἐπὶ τῶν δαπανῶν ἐν Ἰταλίᾳ εἶναι ἐν Ἑλλάδι περισσότερον γνωστὴ. Ὁ ἀσκούμενος ἔλεγχος εἶναι ἐνεργός, ἀσκεῖται δὲ ἀπὸ τὸν Ὑπουργόν τῶν Οἰκονομικῶν, ὡς παρ' ἡμῖν καὶ περισφίγγει τὴν διοίκησιν εἰς τρόπον ὥστε, ὡς συνάγει τις ἰδίως ἐκ τῆς παρεμβάσεως κατὰ τὴν συζήτησιν τοῦ κ. de P a y s t e r, Γενικοῦ Οἰκονομικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ ἐν Γαλλίᾳ

¹ Βλέπε ἀκόμη σχετικῶς εἰς M. S o q u e t: la réforme de la comptabilité publique, Paris 1934.

καὶ καθηγητοῦ τῆς Σχολῆς τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων, προκαλεῖ ποιάν τινα ἀντίδρασιν ἐκ μέρους τῆς Διοικήσεως καὶ τῶν ἄλλων Ὑπουργείων.

Ἡ ὁμιλία τοῦ κ. de Forbin ἐπὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου τῆς Γερμανίας ἐμφανίζει ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον, διότι τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἐν Γερμανίᾳ ἐμφανίζει ἴδια χαρακτηριστικὰ¹. Ὁ κ. de Forbin ἀφοῦ ἔδωσε πληροφορίας περὶ τῆς συστάσεως τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ τῆς παρούσης ὀργανώσεώς του ἀναλύει τὴν ἐκτεταμένην ἀρμοδιότητα τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐν Γερμανίᾳ, ὅπερ ἐλέγχει τοὺς χρηματικούς λογαριασμούς καὶ τοὺς λογαριασμούς ὑλικοῦ τοῦ Κράτους (Reich), τὴν διαχείρισιν τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Κράτους, αἵτινες λειτουργοῦν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς, τὰς μικτὰς ἐπιχειρήσεις καὶ γενικῶς τὰς ἐπιχειρήσεις, εἰς ἃς μετέχει τὸ (Reich) Κράτος, τοὺς ὀργανισμούς δημοσίου δικαίου καὶ τὰ ἰδρύματα καὶ ἐταιρείας ἰδιωτικοῦ δικαίου, εἰς ἃς μετέχει τὸ Κράτος. Ἡ οἰκονομικὴ διοίκησις τῶν Χωρῶν (Länder) ἐλέγχεται ὑπὸ τῶν ἐπιμελητηρίων λογαριασμῶν (Chambres des Comptes). Ἐπίσης ἡ οἰκονομικὴ διοίκησις τῶν Δήμων εἶναι ἀντικείμενον διοικητικοῦ ἐλέγχου διενεργουμένου ἀπὸ τὸν Πρόεδρον τῆς περιφερείας διὰ τοὺς μεγάλους Δήμους καὶ ἀπὸ τὸν διευθυντὴν τῆς ἐπαρχίας (Cercle) διὰ τοὺς μικροὺς Δήμους. Τὰ μυστικὰ κονδύλια τῶν δαπανῶν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν δὲν ὑπόκεινται εἰς ἔλεγχον, αἱ δὲ δαπάναι τοῦ Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν ἐλέγχονται ὑπὸ τοῦ ἰδίου Ὑπουργοῦ. Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον δύναται ν' ἀποκλείσῃ λογαριασμούς τινὰς τοῦ ἐλέγχου καὶ ν' ἀναθέσῃ τὸν ἔλεγχον εἰς διοικητικὰς ὑπηρεσίας. Δύναται ν' ἀσκήσῃ τὸν ἔλεγχον καὶ ἐπὶ τόπου καὶ τοῦτο συνέβη εἰς πολλὰς περιπτώσεις. Ὁ ἔλεγχος ἀσκεῖται ἔναντι τῶν διατακτῶν Ὑπουργῶν καὶ ἔναντι τῶν δημοσίων ὑπολόγων. Ὁ προληπτικὸς ἔλεγχος τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀσκεῖται ἀπὸ τὸν εἰσηγητὴν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὅστις ἐδρεύει παρ' ἐκάστῳ Ὑπουργείῳ χωρὶς ὅμως νὰ ἐξαρ-

¹ Σχετικῶς μὲ τὰ ἐν Γερμανίᾳ βλέπε W. L o t z: Finanzwissenschaft ἔκδ. β' Tübingen 1931 σελ. 100 καὶ ἐπ., B. F ö l d e s: Finanzwissenschaft Jena 1920 σελ. 34 καὶ ἐπ., B r. M o l l: Lehrbuch der Finanzwissenschaft, Berlin 1930, σελ. 65 καὶ ἐπ.

τᾶται ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν. Συνεπῶς ὁ ἔλεγχος τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν δὲν εἶναι ὅσον ἐν Γαλλίᾳ, Ἰταλίᾳ, Βελγίῳ, Ἀγγλίᾳ, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν ἐνεργὸς καίτοι ἡ ἐξουσία τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν τοῦ Reich κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐνισχύθη διὰ τοῦ νόμου τοῦ ἔτους 1933. Ἐπακολουθεῖ ὁμως μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ταχὺς καὶ ἐνεργὸς ὁ ἔλεγχος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὅπερ ἔχει μείζονα ἀρμοδιότητα ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἰσχύοντα παρ' ἡμῖν. Τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἐν Γερμανίᾳ δὲν δικάζει τοὺς λογαριασμούς, ἀλλὰ κρίνει αὐτοὺς διὰ λογαριασμὸν τοῦ ἐκτελεστικοῦ καὶ κινεῖ τὴν διοίκησιν, ἔχει ὁμως ὀργάνωσιν δικαστικὴν, ἀφοῦ μέλη αὐτοῦ καὶ ὁ Πρόεδρος εἶναι δικασταὶ μὴ δυνάμενοι ν' ἀνακληθοῦν ἢ ἀνακαλούμενοι λαμβάνουν ὀλοκλήρους τὰς ἀποδοχὰς των.

Παρ' ὅλην τὴν ἰδιαιτέραν ἐξουσίαν, ἣν ἔχει τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἐν Γερμανίᾳ, καθ' ἡμᾶς, ἐνδείκνυται ἐν σχέσει μετὰ τὰ ἰσχύοντα ἐν Ἰταλίᾳ καὶ παρ' ἡμῖν ἡ πληρεστέρα ὀργάνωσις τοῦ λογιστικοῦ τῶν διατακτῶν καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν, αἵτινες ἐκτελοῦν τὸν προϋπολογισμόν, ὡς καὶ ἡ ὑπαγωγή τῶν δημοσίων ὑπολόγων εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, διότι ἐπιφυλάσσεται εἰς αὐτοὺς ἐξάρτησις ἐκ τῆς ὑπηρεσίας παρ' ἣν λειτουργοῦν.

Δέον ἐπίσης νὰ σημειωθῇ ὅτι ἐν Γερμανίᾳ ὁ ὑπόλογος ἐλέγχει τοὺς διατάκτας εἰς τρόπον ὥστε, ὅταν ὁ διατάκτης ἐκδίδῃ ἐντολὴν πληρωμῆς, ὁ ὑπόλογος δύναται νὰ ζητήσῃ τὴν συμπλήρωσιν τῶν δικαιολογητικῶν. Ὁ διατάκτης συμμορφοῦται βοηθούμενος πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἐπιμελητοῦ τοῦ Ταμείου (*curateur de caisse*), ὅστις ἐλέγχει τὸ λογιστικόν. Ἡ εὐθύνη τοῦ διατάκτου ἐν περιπτώσει καθ' ἣν οὗτος ἐντέλλεται δαπάνην καθ' ὑπέρβασιν πιστώσεως ἢ ἐντέλλεται δαπάνην, ἣτις δὲν ὑποχρεώνει νομικῶς τὸ Κράτος εἶναι σαφής, ὑποκειμένου αὐτοῦ εἰς ἀποζημίωσιν πρὸς τὸ Κράτος διὰ τὴν ζημίαν, ἣν τοῦτο ὑπέστη ¹ (*dommages—intérêts*). Δυνάμεθα νὰ ὑποστηρίξωμεν ὅτι παρ' ὅλην τὴν σημειωθείσαν αὔξησιν κατὰ τὴν Γερμανικὴν νομοθεσίαν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, οὗτος ἐν σχέσει πρὸς τὰ παρ' ἡμῖν ἰσχύοντα καὶ ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ ἔχει μείζονα ἐξουσίαν κατὰ τὴν κατάρτισιν

---

¹ Βλέπε *Revue de Science et de Législation Financière*, 1930 σελ. 458.

τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἀσθενεστέραν δὲ τοιαύτην κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐνῶ τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἐν Γερμανίᾳ μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἔχει μείζονα καὶ εὐρυτάτην ἐξουσίαν, δυνάμενον νὰ ἐξετάσῃ ὄχι μόνον τὴν νομιμότητα τῆς δαπάνης ἀλλὰ καὶ τὴν χρησιμότητα καὶ τὴν σκοπιμότητα αὐτῆς¹. Ἐν Γερμανίᾳ ἀποδίδεται ἰδιαίτερα σημασία εἰς τὴν προσωπικὴν εὐθύνην ἐκάστου δημοσίου ὑπαλλήλου, ὅστις διὰ τοῦτο χειρίζεται τὴν ἀρμοδιότητα αὐτοῦ μὲ μεγαλυτέραν πρωτοβουλίαν καὶ ὡς διατάκτης μὲ συγκεκριμένην δημοσιονομικὴν εὐθύνην.

Καθ' ἡμᾶς ἡ ἰσχύουσα ἐν Γερμανίᾳ νομοθεσία σχετικῶς μὲ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ Κράτους δύναται εἰς τινα σημεία νὰ θεωρηθῇ, ὅτι ἐμφανίζει μειονεκτήματά τινα ἰδίως ἐν συγκρίσει μὲ τὴν ἰσχύουσαν νομοθεσίαν ἐν Ἰταλίᾳ, παρ' ἡμῖν καὶ εἰς ἄλλας χώρας, διότι ἐν Γερμανίᾳ αἱ ὑπηρεσίαι εἰς ἃς ἀνατίθεται ἡ ἐκτέλεσις τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν ἔχουσιν οὐδεμίαν ἐξάρτησιν ἢ χαλαράν τινα τοιαύτην ἐκ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ παρ' ἡμῖν καὶ ἐν Ἰταλίᾳ ἰσχύοντα. Δύναται ὅμως νὰ κριθῇ ὡς πλεονέκτημα τῆς Γερμανικῆς νομοθεσίας ἡ μεγαλυτέρα πρωτοβουλία, ἣτις παρέχεται εἰς τὴν Διοίκησιν ἐν τῇ πραγματοποιήσει τῶν πιστώσεων τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἡ πρωτοβουλία ὅμως αὕτη νοεῖται, καθ' ἡμᾶς, ὡς π ρ ο σ ὸ ν προκειμένου διὰ μίαν Διοίκησιν, ὅπου ἡ προέχουσα τῶν ὀργάνων τῆς Διοικήσεως ἀντίληψις περὶ τῆς εὐθύνης αὐτῶν, ἡ πειθαρχία καὶ ἡ ἀφοσίωσις των εἰς τὰ δημόσια καθήκοντα ἐναρμονίζουσι τὴν πρωτοβουλίαν αὐτῶν πειθαρχουμένην τρόπον τινὰ αὐτομάτως ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ Κυβερνητικοῦ δημοσιονομικοῦ προγράμματος, οὗτινος ἐκάστη ὑπηρεσία ἔχει ἀντίληψιν ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ ἐν τῇ ἀσκήσει καὶ ἀναπτύξει τῆς πρωτοβουλίας της. Ἄλλωστε ἀκόμη ἐπακολουθεῖ πολὺ ὀρθῶς ταχὺς καὶ ἐνεργὸς ὁ μετα-

¹ Πρὸβλ. de Forbin σελ. 21 καὶ ἐπ. Ἀναλόγως τῶν περιστάσεων αἱ παρατηρήσεις καὶ αἱ ἐπικρίσεις τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου λαμβάνονται ὑπ' ὄψει ἰδίως πρὸς πραγματοποίησιν μεταρρυθμίσεων. Παρ' ἡμῖν αἱ διαδηλώσεις τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐπὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ Κράτους δὲν εἶναι διεξοδικαί, ὡς θὰ ἦτο σκόπιμον, οὐδὲ δημοσιεύονται εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, ὡς θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιβληθῇ διὰ τῆς νομοθεσίας.

γενέστερος ἔλεγχος τῶν πράξεων τῆς Διοικήσεως, ὅστις ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

Ἄνάλογον εὐρείαν ἐξουσίαν, ὡς ἐν Γερμανίᾳ, ἔχει τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον ἐν Αὐστρίᾳ. Ὡς ἐκτίθεται ἐν τῇ ὁμιλίᾳ τοῦ κ. R e u t e r ὁ ἔλεγχος τῶν δαπανῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς Αὐστρίας ἐμφανίζει σημεῖά τινα χαρακτηριστικά, διότι ἐν Αὐστρίᾳ ὁ ἔλεγχος τῶν δημοσίων δαπανῶν ἀσκεῖται ἐνεργῶς καὶ συντόμως ἀπὸ τὸ Ἐλεγκτήριον (Buchhaltung), τὸ ὁποῖον εἶναι ὑπηρεσία ἀνάλογος πρὸς τὴν παρ' ἡμῖν ὑπηρεσίαν ἐντελλομένων δαπανῶν. Ἡ ὑπηρεσία ὅμως αὕτη χωρὶς νὰ ὑπάγεται εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν ἔχει ἰδίαν εὐθύνην. Ἡ ὑπηρεσία αὕτη ἐλέγχει τὸν διατάκτην καὶ ὡς παρ' ἡμῖν ἡ ὑπηρεσία τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν ἐπιφορτίζεται μὲ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν δαπανῶν αὐτοῦ, ὅστις συμπληροῦται ἀπὸ τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον, ὅπερ ἐπίσης ἐν Αὐστρίᾳ εἶναι σῶμα δικαστικῶς ὀργανωμένον.

Ἡ πληρωμὴ τῶν δημοσίων δαπανῶν ἐνεργεῖται διὰ τῶν ἐπιταγῶν τῶν ταχυδρομικῶν ταμιευτηρίων, ἅτινα πληρώνουν τὰς ἐντολὰς τὰς ἐκδιδόμενας ἀπὸ τὰ εἰρημένα Ἐλεγκτήρια ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐπιταγῆς. Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ προϋπολογισμοῦ δὲν παρενοχλεῖ τὴν διοίκησιν, ὁ δὲ ἔλεγχος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου εἶναι ταχὺς καὶ ἐνεργός. Ὡς καὶ ἐν Γερμανίᾳ, ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν ἐν Αὐστρίᾳ δὲν ἔχει τὴν ἰδιαιτέραν ἐξουσίαν, ἣν ἔχει παρ' ἡμῖν ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Διὰ νὰ προσφέρωμεν πλήρη ἰδέαν τῶν ἀξιολόγων διαλέξεων, αἵτινες περιελήφθησαν εἰς τοὺς τρεῖς εἰρημένους τόμους οὓς ἐδημοσίευσεν μέχρι τοῦδε τὸ Ἰνστιτοῦτον τοῦ Συγκριτικοῦ Δικαίου τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων (Section de Finances Publiques), θὰ ἔπρεπε ν' ἀσχοληθῶμεν περισσότερο καὶ ἀκόμη νὰ μνημονεύσωμεν καὶ τὰς ὁμιλίας τοῦ φίλου καὶ γνωστοῦ ἐν Ἑλλάδι Ρουμάνου καθηγητοῦ κ. M a n o ἱ l e s c o, τῶν κ.κ. B e r t h o u d, R o g e r A u b o i n, ἥδη Γενικοῦ Διευθυντοῦ τῆς Τραπεζῆς τῶν Διεθνῶν Πληρωμῶν, καθηγητοῦ M i c h e l s o n, N o l d e, D e v i l l e z, P i n t o καὶ τοῦ κ. d e M i r i m o n d e, Συμβούλου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐν Γαλλίᾳ ἐπὶ τῆς «μεταρρυθμίσεως τοῦ δημοσίου λογιστικοῦ ἐν Βελγίῳ».

Ἡ ὁμιλία τοῦ κ. R o g e r A u b o i n, ἀναφερομένη ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ Βαλκανικοῦ Κράτους, ἦτοι τῆς Ρουμανίας, παρ' ἧ οὗτος ἤσκησε καθήκοντα τεχνικοῦ Συμβούλου τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ρουμανίας παρέχει ἐνδιαφέρον. Τὸ δίκαιον ὅμως τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Ρουμανίᾳ ἐμπνέεται κυρίως ἐκ τῆς Γαλλικῆς νομοθεσίας, ἣτις ὡς γνωστὸν ἤσκησε γενικωτέραν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ξένων νομοθεσιῶν, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας, καθόσον ὁ νόμος ΣΙΒ' τοῦ ἔτους 1852 εἶναι σχεδὸν ἀντιγραφή τῶν ἰσχυουσῶν διατάξεων ἐν Γαλλίᾳ μετὰ τὴν παλινόρθωσιν τῶν Βουρβόνων σχετικῶς μὲ τὴν διοίκησιν τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ Κράτους. Ἐξ ἄλλου ἡ ὁμιλία τοῦ κ. d e M i r i m o n d e, ἀναφερομένη ἐπὶ τοῦ δικαίου τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν Βελγίῳ, δὲν μᾶς ἀπασχολεῖ, διότι παρ' ἡμῖν¹ εἶναι γνωστὴ ἡ Βελγικὴ νομοθεσία, ἐξ ἧς ἀκόμη ἦντλησεν ἡ Ἑλληνικὴ νομοθεσία τὰς ἀρχὰς τοῦ νόμου ΑΟΥΖ' τοῦ ἔτους 1887 περὶ ἐλέγχου τῶν ἐντελλομένων δαπανῶν.

Εἰς τὴν σύντομον ταύτην ἔκθεσιν ἐπεζητήσαμεν ν' ἀποδώσωμεν καὶ νὰ κρίνωμεν κατὰ τὸ δυνατὸν πληρέστερον χαρακτηριστικὰ τινὰ σημεῖα τοῦ συγκριτικοῦ δικαίου ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξάρωμεν τὴν χρησιμότητα τῆς βαθυτέρας μελέτης τῶν διαλέξεων τούτων, δι' ὧν βοηθούμεθα, ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὸ νὰ κατανοήσωμεν πληρέστερον τὰ διεθνή Δημόσια Οἰκονομικά, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸ νὰ γνωρίζωμεν νομοθεσίας, αἵτινες εἶναι δυνατὸν νὰ ὀδηγήσουν εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς διοικήσεως τῶν Δημοσίων Οἰκονομικῶν. Αἱ διαλέξεις αὗται ἀποτελοῦν πηγὴν ἐπιστημονικῶν ἰδεῶν καὶ ἀφθόνων γνώσεων, γενόμεναι δὲ εἰς τὸ κέντρον τοῦ σκεπτομένου κόσμου, οἷον εἶναι τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων, προσλαμβάνουν ἰδιαίτερον κύρος. Ὄντως αἱ διαλέξεις αὗται κυρίως διὰ τῆς μεθόδου τῆς συγκριτικῆς ἐρεῦνης, ἣτις εἶναι τόσον συμπαθῆς εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην καὶ τοὺς Ἑλληνας ἀκόμη κλασσικοὺς συγγραφεῖς, προάγουν καὶ διαφωτίζουν τὴν νομοθεσίαν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ οὕτω τὸ Ἰνστιτούτον τοῦ Συγκριτικοῦ Δικαίου τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων παρέχει ἐξαιρετικὴν ὑπηρεσίαν εἰς τε τὴν Ἐπιστήμην καὶ τὰς Διοικήσεις τῶν Κρατῶν καὶ καλλιεργεῖ τὴν διεθνή

¹ Βλέπε ἰδίως εἰς σελ. 157 καὶ ἐπ. τῆς προμνησθείσης ἐργασίας μας.

ἐπικοινωνίαν καὶ κατανόησιν, διότι ἀποτελεῖ ἀκόμη ὀργάνωσιν, ἣτις ἔχει εἰς πάντα τὰ Κράτη μέλη ἀντεπιστέλλοντα, ὡς παρ' ἡμῖν τὸν κ. Γεώργ. Μαντζαβῆνον, οὔτινος εἶναι γνωστὴ ἢ ἐξαιρετικὴ συμβολὴ εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς δημοσιονομικῆς νομοθεσίας τῆς Ἑλλάδος, ὡς μέλος δὲ καὶ ἐσχάτως ὡς Πρόεδρος τῆς Φορολογικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Κ.Τ.Ε. γενικώτερον εἰσφέρει ἀκόμη εἰς τὰ ζητήματα τῆς διεθνοῦς διπλῆς φορολογίας.

Ἡ συγκριτικὴ ἔρευνα βεβαίως εἶναι πολύτιμος, διότι ἐπιβοηθεῖ τὰς μεταρρυθμίσεις τῶν νομοθεσιῶν, ἰδίως τῶν ὀλιγώτερον προηγμένων κρατῶν. Πρὸς τοῦτο ὅμως δὲν ἐνδείκνυται ἡ ἀνεξέλεγκτος μεταφύτευσις εἰς ἄλλας χώρας ἰδεῶν, αἵτινες ἐνσωματοῦνται εἰς ἀλλοδαπὰς νομοθεσίας, διότι πᾶσα μεταρρυθμίσις χρήζει προπαρασκευῆς, πᾶς δὲ θεσμὸς πρέπει νὰ βασίζεται εἰς τὴν συνεχῆ προοδευτικὴν ἐξέλιξιν καὶ τὴν δύναμιν τῆς παραδόσεως καὶ τὴν ἐναρμόνισίν του πρὸς τὰς ἐν γένει συνθήκας τῆς χώρας εἰς ἣν ἐφαρμόζεται¹. Ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ταύτην ἡ συντελουμένη ἐργασία εἰς τὸ Ἰνστιτούτον τοῦ Συγκριτικοῦ Δικαίου τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων πρέπει νὰ τύχῃ παρ' ἡμῖν προσοχῆς καὶ μιμήσεως. Ἡ συντελουμένη ἐργασία εἰς τὸ Ἰνστιτούτον τοῦ Συγκριτικοῦ Δικαίου ἐνδείκνυται νὰ τύχῃ ἀκόμη παρ' ἡμῖν προσοχῆς καὶ ὡς μέθοδος ἐρεῦνης. Βεβαίως ἡ σειρά τῶν διαλέξεων, αἵτινες δίδονται ἐσχάτως ἀπὸ ἐκλεκτοῦς ἐπιστήμονας εἰς τὸ Α.Ο.Σ. ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Συνδέσμου τῶν πτυχιούχων τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν ἀποτελεῖ μίαν λίαν ἀξιέπαινον κίνησιν. Ἄν ἡ κίνησις αὕτη στραφῆ σταθερώτερον πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς συγκριτικῆς ἐρεῦνης, θὰ προσφέρῃ ἀκόμη μίαν μεγαλυτέραν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Ἐπιστήμην.

Δύναται ἀκόμη ὁ Σύλλογος τῶν πτυχιούχων τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ὀργάνωσιν σειράς διαλέξεων ἐπὶ θεμάτων, ὧν τὸ πλαίσιον καὶ τοὺς ὁμιλητὰς θὰ ἔχῃ ἐκ τῶν προτέρων καθορίσῃ. Δύναται ἐπίσης νὰ ἐπιζητήσῃ νὰ

¹ Περὶ τῶν ἐνδεικνυομένων μεταρρυθμίσεων εἰς τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἀσχολούμεθα εἰς τὴν προμνησθεῖσαν ἐργασίαν μας περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Κράτους, ἰδίως εἰς σελ. 236 καὶ ἐπ. ὡς καὶ εἰς τὴν μελέτην μας ὑπὸ τὸν τίτλον «Le droit budgétaire en Grèce», Paris 1938.

ἔλθη εἰς ἐπαφήν μὲ Συλλόγους ἢ κύκλους Ἑλλήνων ἢ ξένων ἐπιστημόνων τῆς ἀλλοδαπῆς ἢ καὶ μὲ Συλλόγους ἐπιστημονικοὺς ἐντὸς τῆς χώρας, εἰς τρόπον ὥστε νὰ γίνῃ τὸ κέντρον μιᾶς εὐρυτέρας ἐπιστημονικῆς συνεργασίας καὶ ἐπαφῆς. Πιστεύομεν ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ προσφέρῃ μίαν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην, τὴν ὁποίαν ὁ Σύνδεσμος οὗτος καὶ τὸ Α.Ο.Σ. μετὰ τόσης ἀφοσιώσεως ὑπηρετοῦν.

ΠΑΝ. Β. ΔΕΡΤΙΛΗΣ
